

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 04.03.2020, sp. zn. Tpjn 300/2018, ECLI:CZ:NS:2020:TPJN.300.2018.1

Číslo: 1/2020

Právní věta:

I. Nepřítomnost obhájce obviněného, ač šlo o případ nutné obhajoby podle § 36 tr. ř., v hlavním líčení odročeném jen za účelem vyhlášení rozsudku podle § 128 odst. 3 tr. ř. je podstatnou procesní vadou vyplývající z ustanovení § 202 odst. 4 tr. ř. Ani taková vada však sama o sobě zásadně není důvodem pro zrušení napadeného rozsudku podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., neboť nemá vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku.

II. Z důvodu porušení práva na obhajobu a práva na spravedlivý proces podle čl. 36 a násl. (zejména čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3) Listiny základních práv a svobod pro takovou podstatnou procesní vadu se nebude přihlížet k následnému podání obviněného, jímž se obviněný ihned po vyhlášení rozsudku bez porady se svým obhájcem výslovně vzdá odvolání podle § 250 odst. 1 tr. ř., anebo předtím podané odvolání vezme zpět podle § 250 odst. 2 tr. ř. či projeví výslovný souhlas se zpětvzetím odvolání podaného v jeho prospěch jinou oprávněnou osobou podle § 250 odst. 3 tr. ř.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 04.03.2020

Spisová značka: Tpjn 300/2018

Číslo rozhodnutí: 1

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Hlavní líčení, Nutná obhajoba, Obhájce, Obhajoba, Odvolací řízení, Právo na spravedlivé soudní řízení, Vyhlášení rozhodnutí, Zpětvzetí opravného prostředku, Zrušení rozhodnutí

Předpisy: čl. 37 odst. 2 předpisu č. 23/1991Sb.

čl. 40 odst. 3 předpisu č. 23/1991Sb.

§ 128 odst. 3 tr. ř.

§ 202 odst. 4 tr. ř.

§ 250 odst. 1 tr. ř.

§ 250 odst. 2 tr. ř.

§ 250 odst. 3 tr. ř.

§ 258 odst. 1 písm. a) tr. ř.

§ 36 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

NEJVYŠŠÍ SOUD
TRESTNÍ KOLEGIUM

sp. zn. [Tpjn 300/2018](#)

S T A N O V I S K O
trestního kolegia Nejvyššího soudu

k otázce, zda nepřítomnost obhájce obviněného, u něhož je dán důvod nutné obhajoby, v hlavním líčení odročeném jen za účelem vyhlášení rozsudku je podstatnou vadou řízení, pro kterou je třeba zrušit rozsudek napadený odvoláním podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu k návrhu svého předsedy zaujalo dne 4. 3. 2020 podle § 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudech a soudcích“), a podle čl. 32 jednacího řádu Nejvyššího soudu k rozhodovací činnosti soudů toto

s t a n o v i s k o :

I. Nepřítomnost obhájce obviněného, ač šlo o případ nutné obhajoby podle § 36 tr. ř., v hlavním líčení odročeném jen za účelem vyhlášení rozsudku podle § 128 odst. 3 tr. ř. je podstatnou procesní vadou vyplývající z ustanovení § 202 odst. 4 tr. ř. Ani taková vada však sama o sobě zásadně není důvodem pro zrušení napadeného rozsudku podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., neboť nemá vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku.

II. Z důvodu porušení práva na obhajobu a práva na spravedlivý proces podle čl. 36 a násl. (zejména čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3) Listiny základních práv a svobod pro takovou podstatnou procesní vadu se nebude přihlížet k následnému podání obviněného, jímž se obviněný ihned po vyhlášení rozsudku bez porady se svým obhájcem výslovně vzdá odvolání podle § 250 odst. 1 tr. ř. anebo předtím podané odvolání vezme zpět podle § 250 odst. 2 tr. ř. či projeví výslovný souhlas se zpětvzetím odvolání podaného v jeho prospěch jinou oprávněnou osobou podle § 250 odst. 3 tr. ř.

Odůvodnění:

I. Vymezení problému

1. Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 14 odst. 3 a § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce jen „ZSS“), a podle čl. 13 písm. e) jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium zaujalo stanovisko k otázce, zda nepřítomnost obhájce obviněného, u něhož je dán důvod nutné obhajoby, v hlavním líčení odročeném jen za účelem vyhlášení rozsudku je podstatnou vadou řízení, pro kterou je třeba odvoláním napadený rozsudek zrušit podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř.

2. Tento návrh učinil předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu s odkazem na potřebu sjednotit rozhodovací praxi soudů. Její dosavadní nejednotnost demonstroval na protichůdných rozhodnutích senátů Nejvyššího soudu, jimiž byly usnesení ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. [7 Tdo 1231/2010](#), a rozsudek ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. [4 Tz 22/2015](#).

3. Prvně uvedeným usnesením Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. [7 Tdo 1231/2010](#), bylo podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítnuto dovolání obviněného, který uplatnil dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. d) a g) tr. ř. Nad rámec těchto dovolacích důvodů obviněný poukázal na to, že v hlavním líčení, které bylo odročeno za účelem vyhlášení rozsudku a v němž byl skutečně jen vyhlášen rozsudek, nebyl přítomen jeho obhájce, ač šlo o případ nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. Nejvyšší soud v odůvodnění usnesení konstatoval, že tato námitka nespadá pod uplatněné dovolací důvody, a jen na okraj dodal, že „nebylo porušeno právo obviněného na obhajobu, protože ... byl pouze vyhlášen rozsudek ... a soud tak neprováděl žádné úkony trestního řízení, kde by nepřítomnost obhájce mohla být na újmu obhajovacích práv obviněného“. Kromě toho Nejvyšší soud zdůraznil, že v odročeném hlavním líčení soud prvního stupně neprováděl žádné úkony k prokázání viny obviněného, že obviněný byl k hlavnímu líčení řádně a včas předvolán, že obhájce byl řádně a včas vyrozuměn o hlavním líčení, že obviněný svou neúčast včetně neúčasti obhájce předem omluvil a dal najevo úmysl, aby rozsudek byl vyhlášen v jejich nepřítomnosti, a že vyhlášení rozsudku v jejich nepřítomnosti nemohlo vést ke zkrácení práv obviněného, a to ani za podmínek nutné obhajoby.

4. Druhým zmíněným rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. [4 Tz 22/2015](#), byl z podnětu stížnosti pro porušení zákona zrušen rozsudek soudu prvního stupně z důvodu, že v hlavním líčení, které se po předchozím přerušení konalo jen za účelem vyhlášení rozsudku, nebyl přítomen obhájce, ač u obviněného byl dán důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 1 písm. a) tr. ř. Nejvyšší soud v odůvodnění rozsudku konstatoval, že „pro vyhlášení rozsudku ... v hlavním líčení ... nebyla splněna základní procesní podmínka uvedená v ustanovení § 202 odst. 4 tr. ř., tj. přítomnost obhájce u hlavního líčení, čímž nepochybně došlo k výraznému zásahu do jeho práv na obhajobu“. V tomto kontextu Nejvyšší soud zdůraznil jednoznačnost ustanovení § 202 odst. 4 tr. ř., pokud je v něm stanoveno, že v případech nutné obhajoby nelze konat hlavní líčení bez přítomnosti obhájce. Dalšími okolnostmi, které souvisely s nepřítomností obhájce, se Nejvyšší soud v odůvodnění rozsudku nezabýval, zejména neuvedl nic v tom směru, zda se obviněný v hlavním líčení nějak vyjádřil k tomu, že jeho obhájce není přítomen, a nezabýval se ani tím, jaký vliv měla mít uvedená procesní vada na výsledek trestního řízení.

II. Původní verze návrhu stanoviska

5. Na základě shora uvedené rozporné judikatury navrhl předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu zaujetí stanoviska k vyřešení označené sporné otázky. Nejprve byl pověřenými soudci trestního kolegia Nejvyššího soudu zpracován původní návrh s následující právní větou: „Hlavní líčení, v kterém po předchozím odročení za tímto účelem došlo jen k vyhlášení rozsudku a v kterém nebyl přítomen obhájce obviněného, ačkoli šlo o případ nutné obhajoby, je zatíženo podstatnou procesní vadou vyplývající z ustanovení § 202 odst. 4 tr. ř. Tato vada je zásadně důvodem ke zrušení napadeného rozsudku v řízení o odvolání podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. Výjimečně by taková vada nebyla důvodem ke zrušení rozsudku, dal-li obviněný najevo, že netrvá na přítomnosti svého obhájce u hlavního líčení, a nejsou-li pochybnosti, že tím s náležitou znalostí věci vyjádřil svou skutečnou vůli.“

6. Odůvodnění (ve stručnosti) stálo na argumentaci, že nepřítomnost obhájce v hlavním líčení, je-li dán důvod nutné obhajoby, je vždy podstatnou procesní vadou, protože obhájce musí být přítomen po celou dobu konání hlavního líčení (ze stejné argumentace vychází i nyní alternativní návrh stanoviska – podrobněji viz níže). Podle uvedené původní verze však měla být taková vada též zásadně důvodem pro zrušení odvoláním napadeného rozsudku podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř.

Pouze ve výjimečných případech by tomu tak být nemělo, pokud by soud řádně vyrozuměl obhájce o hlavním líčení, nepřítomnost obhájce by vyplývala z důvodů stojících výlučně na jeho straně a obviněný by zároveň dal najevo, že netrvá na přítomnosti obhájce. Při tomto postoji obviněného totiž podle odůvodnění této verze návrhu stanoviska není zásah do práva obhajoby, tj. zásah vyplývající z nepřítomnosti obhájce při vyhlášení rozsudku, tak intenzivní, aby mohl mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku předvídaný ustanovením § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. Zároveň by bylo ale třeba vzít v úvahu i důvod nutné obhajoby [zejména v případech nutné obhajoby podle § 36 odst. 1 písm. b) a odst. 2 tr. ř.], tj. zda vůbec obviněný byl schopen takový souhlas se znalostí věci vyjádřit.

7. Nejvyšší soud rozeslal podle § 21 odst. 3 ZSS tento původní návrh stanoviska se shora (v bodě 5.) uvedenou právní větou k možnému vyjádření správním úřadům a jiným orgánům, předsedům vrchních a krajských soudů. Z oslovených orgánů a institucí se vyjádřily Vrchní soudy v Praze i v Olomouci, Krajské soudy v Ústí nad Labem a v Praze, Městský soud v Praze, Nejvyšší státní zastupitelství, ministerstva spravedlnosti a vnitra, katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Stanoviska připomínkových míst k předloženému návrhu byla různá, v zásadě v žádném z vyjádření nebylo zpochybňováno, že by nepřítomnost obhájce v hlavním líčení, jde-li o důvod nutné obhajoby, byla podstatnou procesní vadou. Rozličné názory ale panovaly ohledně otázky, jaký vliv má mít taková procesní vada v následném odvolacím řízení, tj. nakolik je sama o sobě důvodem pro zrušení rozsudku odvolacím soudem podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. V tomto ohledu vyjádřily souhlas s předloženým návrhem stanoviska Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství, ministerstva spravedlnosti i vnitra a katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Vrchní soud v Olomouci uvedl, že soudci trestního úseku byli rozděleni na dvě poloviny, první souhlasila s návrhem, druhá nikoli (nebyly však rozvedeny důvody, proč s ním nesouhlasily, jen bylo uvedeno, že současný trestní řád takový postup neumožňuje). Vrchní soud v Praze nesouhlasil s návrhem stanoviska, právní věta podle něj nepřináší nic nového, není vhodná k zobecnění, používá neurčité abstraktní pojmy (např. „náležitá znalost“), pravidla uvedená v právní větě jsou stejně již běžnou praxí, především však byl vysloven nesouhlas s poslední větou původního návrhu právní věty. Podobně nesouhlasily s původním návrhem stanoviska a s připuštěním výjimky, kdy by nebylo třeba zrušit rozsudek vyhlášený v nepřítomnosti obhájce, jde-li o důvod nutné obhajoby, Krajské soudy v Ústí nad Labem a v Praze. Oba vycházely z toho, že trestní řád neobsahuje žádnou výjimku, kdy takový obhájce nemusí být přítomen hlavnímu líčení, byl by to navíc nesprávný signál aplikační praxi, která by mohla začít hojně využívat takových nezákonných postupů. Bylo upozorněno, že obviněný má možnost vzdát se obhájce podle § 36b tr. ř. Jiný postoj a jiné důvody vedly k zaujetí negativního stanoviska Městský soud v Praze, který ve svém obsáhlém a podrobném vyjádření vycházel z podobné argumentace, jaká je předložena dále k tzv. alternativnímu návrhu stanoviska. Ve stručnosti Městský soud v Praze upozorňoval na formulaci ustanovení § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., v němž jsou vlastně tři podmínky pro zrušení rozsudku, přičemž podstatná vada řízení je jen první z nich, další podmínkou je, že tato vada musí předcházet rozsudku, a konečně, že tato vada mohla mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku. Tyto podmínky jsou stanoveny kumulativně, avšak v popisovaných případech poslední dvě uvedené podmínky nejsou splněny, proto by rozsudek neměl být jen z tohoto důvodu zrušován. Proto Městský soud v Praze navrhl, aby byl ve stanovisku zaujat názor opačný, a sice že podstatná procesní vada spočívající v nepřítomnosti obhájce, ač šlo o případ nutné obhajoby, zásadně není důvodem pro zrušení rozsudku podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř.

III. Alternativní návrh stanoviska

8. S ohledem na vyjádření některých členů trestního kolegia Nejvyššího soudu, jakož i s přihlédnutím k některým kritickým vyjádřením připomínkových míst (zejména Městského soudu v Praze), byl

zpracován alternativní návrh stanoviska s následující právní větou:

„Nepřítomnost obhájce obviněného, ač šlo o případ nutné obhajoby podle § 36 tr. ř., v hlavním líčení odročeném jen za účelem vyhlášení rozsudku podle § 128 odst. 3 tr. ř. je podstatnou procesní vadou vyplývající z ustanovení § 202 odst. 4 tr. ř. Ani taková vada však sama o sobě zásadně není důvodem pro zrušení napadeného rozsudku podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., neboť nemá vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku.

Z důvodu porušení práva na obhajobu a práva na spravedlivý proces podle čl. 36 a násl. (zejména čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3) Listiny základních práv a svobod pro takovou podstatnou procesní vadu se nebude přihlížet k následnému podání obviněného, jímž se obviněný ihned po vyhlášení rozsudku bez porady se svým obhájcem výslovně vzdá odvolání podle § 250 odst. 1 tr. ř. anebo předtím podané odvolání vezme zpět podle § 250 odst. 2 tr. ř. či projeví výslovný souhlas se zpětvzetím odvolání podaného v jeho prospěch jinou oprávněnou osobou podle § 250 odst. 3 tr. ř.“

IV. Vyjádření připomínkových míst

9. Protože alternativní návrh stanoviska vychází do značné míry (ohledně rozhodující otázky, nakolik má být procesní vada spočívající v nepřítomnosti obhájce v hlavním líčení sama o sobě důvodem zrušení rozsudku v odvolacím řízení) z jiné argumentace a dospívá též na jejím základě k odlišným závěrům oproti původně předloženému návrhu, Nejvyšší soud rozeslal i tento alternativní návrh k možnému vyjádření správním úřadům a jiným orgánům, předsedům vrchních a krajských soudů ve smyslu § 21 odst. 3 ZSS, aby i na tomto základě mohl učinit odůvodněné a kvalifikované rozhodnutí. Z oslovených orgánů a institucí se vyjádřily Vrchní soudy v Praze i v Olomouci, Krajské soudy v Hradci Králové a v Praze, Nejvyšší státní zastupitelství, Ministerstvo vnitra a Institut pro kriminologii a sociální prevenci. S prezentovaným alternativním návrhem stanoviska vyjádřily nesouhlas Vrchní soud v Olomouci a krajské soudy v Hradci Králové a v Praze, které shodně vyjádřily přesvědčení, že nepřítomnost obhájce je nejen podstatnou procesní vadou, ale též takovou vadou, pro kterou je třeba vždy odvoláním napadený rozsudek zrušit, neboť jakékoliv jiné řešení by jen relativizovalo výchozí pravidlo o povinné účasti obhájce v hlavním líčení. Naproti tomu s opačným názorem, který byl vyjádřen v prvním původně nečíslovaném odstavci alternativního návrhu stanoviska (viz bod 8., resp. právní věta pod bodem I. tohoto stanoviska), vyjádřily souhlas ministerstvo vnitra, Nejvyšší státní zastupitelství a Institut pro kriminologii a sociální prevenci, které souhlasily i s jeho druhou částí. Vrchní soud v Praze souhlasil jen s uvedeným prvním odstavcem, nikoli zcela i s odstavcem druhým, přičemž nabídl a odůvodnil vlastní řešení dalšího postupu. Podle něj by se k úkonům obviněného znamenajícím dispozici s právem podat opravný prostředek a učiněným v hlavním líčení konaném za účelem vyhlášení rozsudku v nepřítomnosti obhájce nepřihlíželo z důvodu nemožnosti poradit se s obhájcem jen tehdy, pokud by byl následně obviněným opravný prostředek skutečně podán v zákonem stanovené lhůtě (tj. plynoucí od doručení písemného vyhotovení rozsudku, který by navíc nesměl být tzv. zjednodušený, tedy bez odůvodnění). Podle Vrchního soudu v Praze totiž původní alternativní návrh může ve skutečnosti vést ke zkrácení obviněného na jeho právech, pokud by obviněný měl důvodný zájem na tom, aby rozsudek nabyl právní moci co nejdříve. Podle Vrchního soudu v Praze by proto druhý odstavec měl být nahrazen těmito dvěma odstavci:

„Z důvodu porušení práva na obhajobu a práva na spravedlivý proces podle čl. 36 a násl. (zejména čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3) Listiny základních práv a svobod se pro takovou podstatnou procesní vadu nebude přihlížet k následnému podání obviněného, jímž se obviněný po vyhlášení rozsudku bez porady se svým obhájcem v hlavním líčení výslovně vzdal odvolání podle § 250 odst. 1 tr. ř., pokud obviněný následně opravný prostředek ve lhůtě podle § 248 tr. řádu řádně podá.

Ze stejných důvodů soud nemůže za situace, kdy byl rozsudek vyhlášen v nepřítomnosti obhájce obviněného, ač šlo o případ nutné obhajoby, a obviněný se po vyhlášení rozsudku vzdal odvolání a zároveň prohlásil, že si nepřeje, aby v jeho prospěch podaly odvolání jiné oprávněné osoby, vyhotovit s odkazem na § 129 odst. 2 tr. ř. zjednodušený rozsudek, který neobsahuje odůvodnění.“

V. Právní názor trestního kolegia Nejvyššího soudu

a) K bodu I. a povaze a významu procesní vady spočívající v nepřítomnosti obhájce v hlavním líčení, je-li dán důvod nutné obhajoby

10. Při posuzování sporné právní otázky, kterou v návrhu na zaujetí stanoviska předložil předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu, se trestní kolegium řídilo následujícími úvahami.

11. Vyhlášení rozsudku v hlavním líčení je jedním z vrcholů trestního řízení, neboť rozsudkem se rozhoduje o vině a trestu, případně o dalších navazujících otázkách, tj. o ochranném opatření, o náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení. Vyhlášení rozsudku je mimořádně významným aktem, který má i některé další účinky, např. vyhlášením odsuzujícího rozsudku se přerušuje promlčecí doba podle § 34 odst. 4 písm. a) tr. zákoníku, vyhlášení (prvního) odsuzujícího rozsudku je určující z hlediska podmínek pro uložení souhrnného trestu podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku atd. Důležitou okolností navazující na vyhlášení rozsudku je také to, zda a kdy nastane právní moc rozsudku.

12. V daném případě jde o vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně v hlavním líčení. Hlavní líčení jako celek je upraveno v části třetí v hlavě třinácté trestního řádu. V tomto rámci je v oddíle sedmém upraveno rozhodnutí soudu v hlavním líčení, přičemž jedním ze způsobů rozhodnutí je rozhodnutí rozsudkem (§ 225 a násl. tr. ř.). Vyhlášení rozsudku je součástí hlavního líčení a rozsudek v řízení před soudem prvního stupně po podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nelze vyhlásit jinak než v hlavním líčení. Podmínky, za nichž je možné konat hlavní líčení, jsou v trestním řádu koncipovány jednotně tak, že se vztahují na celé hlavní líčení, a nejsou nijak diferencovány ve vztahu k jednotlivým dílčím fázím hlavního líčení. Pokud tedy zákon v ustanovení § 202 odst. 4 tr. ř. stanoví, že v případech nutné obhajoby (§ 36 tr. ř.) nelze konat hlavní líčení bez přítomnosti obhájce, platí takové pravidlo pro celé hlavní líčení, tedy i pro hlavní líčení odročené jen za účelem vyhlášení rozsudku. Vyhlášení rozsudku se týká také ustanovení § 128 tr. ř. Podle § 128 odst. 3 tr. ř. je stanoveno, že rozsudek se vyhlásí zpravidla hned po skončení jednání, které rozsudku předcházelo, a není-li to možné, lze pro vyhlášení rozsudku jednání odročit na dobu nejdéle tří dnů. Dikce „po skončení jednání“ svým doslovným zněním může vyvolávat představu, že vyhlášení rozsudku není součástí předcházejícího jednání, avšak tato představa nemůže obstát v konfrontaci s ustanoveními, která kompaktně upravují průběh hlavního líčení jako jediného celku. Citovanou dikci je třeba chápat tak, že rozsudek se vyhlásí poté, co je jednání skončeno v tom smyslu, že byly provedeny všechny úkony, které předcházejí vyhlášení rozsudku a představují jeho podklad, tj. zejména bylo v celém rozsahu provedeno dokazování, bylo rozhodnuto, že další důkazy se nebudou provádět, byly předneseny závěrečné řeči a obviněnému bylo uděleno poslední slovo. Je třeba též upozornit, že veřejné vyhlášení rozsudku je principem ústavněprávní úrovně, jak vyplývá z čl. 96 odst. 2 druhé věty ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“). Tento princip je naplňován i ustanovením § 200 odst. 2 tr. ř., podle něhož rozsudek musí být vyhlášen vždy veřejně, byť by byla předtím veřejnost vyloučena. Stejný princip platí i v řízení proti mladistvému, byť se hlavní líčení nekonalo veřejně (§ 54 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, dále ve zkratce jen „z. s. m.“), resp. soud pro mládež rozhodl o vyloučení veřejnosti [§ 64 odst. 3 písm. a) z. s. m.].

13. Jednou ze základních zásad trestního řízení, jimiž je trestní proces ovládán, je zásada zajištění

práva na obhajobu podle § 2 odst. 13 tr. ř. Podle uvedeného ustanovení ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce, přičemž všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv. Právo na obhajobu je ústavně garantovaným základním právem podle čl. 37 odst. 2, čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, vyhlášené jako usnesení předsednictva České národní rady pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. (dále jen „Listina“), je upraveno i v mezinárodních dokumentech, zejména v čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, u nás vyhlášené pod č. 209/1992 Sb. (dále jen „Úmluva“), podle nějž je součástí práva na spravedlivý proces. Obsahem této zásady je zejména právo hájit se sám prostředky podle vlastního rozhodnutí (tzv. obhajoba materiální), právo mít obhájce a radit se s ním o způsobu obhajoby (obhajoba formální) a právo požadovat od orgánů činných v trestním řízení objasnění se stejnou pečlivostí také všech okolností svědčících ve prospěch obviněného a provedení za tím účelem všech důkazních prostředků i bez návrhu obviněného (náležitý postup orgánů činných v trestním řízení). Na to navazuje ustanovení § 33 odst. 5 tr. ř., podle něhož všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny vždy obviněného o jeho právech poučit, a to se zaměřením na probíhající stadium trestního řízení, a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění.

14. Zákon též výslovně stanoví, kdy obviněný nejen, že má právo na obhájce, ale dokonce kdy obhájce mít musí – tzv. nutná obhajoba (§ 36 a násl. tr. ř.). Smyslem tohoto institutu je kompenzovat určité znevýhodnění obviněného, které z hlediska jeho možností náležitě se hájit je důsledkem různých omezení vyplývajících z jeho osobního postavení, nebo zajistit obviněnému kvalifikovanou obhajobu s ohledem na závažnost trestného činu, pro který je stíhán. Právo obviněného na obhajobu prostřednictvím institutu nutné obhajoby formálně nabývá až povahy povinnosti uložené samotnému obviněnému. Pokud si totiž obviněný obhájce nezvolí sám nebo mu ho nezvolí ani jiná oprávněná osoba, musí mu být obhájce ustanoven soudem z úřední povinnosti. Materiálně vzato ovšem stále jde o právo na obhajobu, což je významné pro posouzení konkrétních situací, v nichž sám obviněný nereflktuje na výkon tohoto práva. Podle současné právní úpravy však nejde o pravidlo absolutní, neboť obviněný se za zákonem stanovených podmínek podle § 36b tr. ř. může vzdát obhájce.

15. Má-li obviněný v případě nutné obhajoby zvoleného nebo ustanoveného obhájce (tj. pokud nevyužil práva se jej vzdát), musí být obhájce přítomen celému hlavnímu líčení včetně vyhlášení rozsudku (§ 202 odst. 4 tr. ř. in fine). To platí i tehdy, bylo-li hlavní líčení odročeno jen za účelem vyhlášení rozsudku podle § 128 odst. 3 tr. ř., takže nic jiného než vyhlášení rozsudku se v odročeném hlavním líčení nekoná. Bylo-li hlavní líčení odročeno jen za účelem vyhlášení rozsudku, jde o takovou fázi hlavního líčení, v níž strany, tedy ani obviněný a obhájce, již nemají reálnou možnost ovlivnit obsah rozsudku výkonem svých procesních práv, která jim v hlavním líčení jinak náleží. Přesto je nepřítomnost obhájce v hlavním líčení vždy podstatnou vadou řízení, v němž byl rozsudek vyhlášen, protože představuje nedodržení zákonem předepsaného postupu v tak zásadním ohledu, jakým je nutná obhajoba. Ostatně za podstatnou vadu řízení označuje porušení ustanovení, jímž se má zabezpečit právo obhajoby, i sám trestní řád přímo v ustanovení § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. (viz níže).

16. Dále bylo třeba se zabývat tím, jaký důsledek pro další postup v řízení taková vada má mít. V navazujícím řízení o odvolání jsou stanoveny důvody pro zrušení napadeného rozsudku v § 258 odst. 1 tr. ř., z nichž připadá v úvahu jen ten první, uvedený v § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. Podle tohoto ustanovení odvolací soud zruší rozsudek „pro podstatné vady řízení, zejména proto, že v tomto řízení byla porušena ustanovení, jimiž se má zabezpečit objasnění věci nebo právo obhajoby, jestliže mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku“. Citované ustanovení je obsaženo v trestním řádu od počátku jeho existence, tedy po celé období jeho platnosti i účinnosti, postupuje se podle něj od 1. 1. 1962. Původní znění ovšem bylo poněkud odlišné, neobsahovalo dovětek

obsažený ve vedlejší větě příslovečné podmínkové („jestliže mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku“), který byl do tohoto textu doplněn až tzv. velkou novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., jímž bylo s účinností od 1. 1. 2002 nově formulováno celé ustanovení § 258 odst. 1 tr. ř. (viz část první, čl. I, bod 185. zmíněné novely). Důvodová zpráva k uvedené velké novele se sice výslovně nevyjadřovala k této změně, ale význam uvedené změny vyplývá ze samotného textu citovaného ustanovení a je také podáván v odborné literatuře, na kterou je možno odkázat (viz zejména ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3061 a násl.; DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. Trestní řád. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 397 a násl.).

17. Zrušení rozsudku soudu prvního stupně odvolacím soudem podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. je tak možné jen za splnění dvou základních podmínek: 1. v předcházejícím řízení došlo k podstatné vadě řízení a 2. tato vada mohla mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku. Pokud jde o podstatné vady řízení, uvádí zákon jejich demonstrativní výčet (viz slovo „zejména“), jednou z nich je i porušení ustanovení práva na obhajobu (jehož součástí je i právo obviněného na přítomnost obhájce po celou dobu trvání hlavního líčení – viz shora). Druhou (kumulativně stanovenou) podmínkou ovšem je, že tato podstatná procesní vada mohla mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku. Od uvedené tzv. velké novely trestního řádu tak již není kasačním důvodem pouhé zjištění podstatné vady řízení, takové zjištění není důvodem pro zrušení rozsudku napadeného odvoláním samo o sobě. Především je třeba zohlednit opuštění revizního principu (provedeného též tzv. velkou novelou), a proto je třeba nahlížet i na možnost zrušení rozsudku z důvodu uvedeného v § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. optikou omezeného rozsahu přezkumné povinnosti odvolacího soudu, která je vázaná zásadně jen na rozsah a důvody podaného odvolání (tj. na napadený výrok rozsudku a předcházející řízení, a to z hlediska vad vytýkaných podaným odvoláním – viz § 254 odst. 1 a 2 tr. ř.). Jak uvádí komentář (ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3061), „v tomto užším pohledu na přezkoumávanou část rozsudku je pak nutno zvažovat, jestli zjištěná vada řízení je podstatná a zároveň zda její existence mohla mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku. Podstatná vada řízení se tedy nemusí konkrétně projevit, postačí možnost takového vlivu. Tato možnost se však nehodnotí abstraktně, nýbrž vždy v podmínkách konkrétního případu a podle jeho okolností. Nejde zde o relativizování či zlehčování nezákonného postupu jednotlivých orgánů činných v trestním řízení při objasňování věci či při zajišťování práva na obhajobu, ale o rozumný pohled na dodržování zákonem stanovených pravidel spravedlivého procesu, který jedinečně může vést ke spravedlivému rozhodnutí, odlišený od ryze formálního náhledu na tato pravidla bez přihlídnutí ke konkrétní věci.“

18. Jinými slovy vyjádřeno, nikoli každá, byť podstatná procesní vada, která byla důvodně vytýkána předcházejícímu řízení odvolatelem, musí nutně vést ke zrušení napadeného rozsudku soudu prvního stupně. Zákonodárce totiž uvedenou novelou poměrně výrazně omezil možnosti kasačního zásahu odvolacího soudu (vedle opuštění revizního principu) i tím, že je takový postup možný jen v případě vad, které mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku. Pokud tak k uvedené procesní vadě došlo až poté, kdy se soud usnesl na rozsudku, není tato druhá podmínka splněna, protože taková vada nemůže mít za žádných okolností vliv na jeho správnost nebo zákonnost.

19. Jinak by tomu ovšem bylo v případě, pokud by soud prvního stupně sice nejprve odročil hlavní líčení jen za účelem jeho vyhlášení podle § 128 odst. 3 tr. ř., avšak v mezidobí by soud (ať již rozhodující samosoudcem nebo v senátu) při závěrečné poradě dospěl k závěru, že je třeba některou okolnost objasnit, usnesl by se, že dokazování bude doplněno, v hlavním líčení by pokračoval a následně by znovu dal slovo k závěrečným řečem (viz § 218 tr. ř.). Podobně by tomu bylo, jestliže by zamýšlel uznat obviněného vinným trestným činem podle přísnějšího ustanovení zákona, než podle

kterého posuzovala skutek obžaloba, avšak obviněný by dosud nebyl upozorněn na možnost takové právní kvalifikace podle § 190 odst. 2 tr. ř., soud prvního stupně by jej upozornil na takovou možnost až v odročeném hlavním líčení před vynesením rozsudku podle § 225 odst. 2 tr. ř. a obviněný by nepožádal o poskytnutí lhůty k přípravě obhajoby. V takových případech by uvedená podstatná procesní vada spočívající v nepřítomnosti obhájce skutečně mohla mít vliv na správnost a zákonnost rozsudku utvořeného až na základě takto vadného procesu.

20. Z uvedeného rozboru tak lze uzavřít, že nepřítomnost obhájce v té části hlavního líčení, která se konala po předchozím odročení jen za účelem vyhlášení rozsudku podle § 128 odst. 3 tr. ř., je vždy podstatnou procesní vadou spočívající v porušení ustanovení, jímž se má zabezpečit právo obhajoby. Zásadně (zpravidla) však taková podstatná procesní vada nemá a ani nemůže mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku, pokud se na něm soud usnesl předtím, než došlo k této vadě. Současně lze usuzovat, že označená vada, která představuje i porušení čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy, by sama o sobě v kontextu zvažování jejího vlivu na celkovou spravedlnost procesu nevedla k závěru o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Tím však není řečeno, že by k porušení práva na spravedlivý proces nemohlo dojít v kombinaci s porušením dalších práv, která jsou obviněnému garantována Úmluvou, resp. jejími dodatkovými protokoly.

b) K bodu II. a významu procesního úkonu obviněného, jímž se vzdal práva podat odvolání, učiněného v rámci hlavního líčení, jemuž vadně není přítomen jeho obhájce

21. Výše uvedený přístup totiž uspokojivě neřeší případy, kdy obviněný v důsledku porušení práva na obhajobu tím, že v hlavním líčení není přítomen jeho obhájce, učiní bez porady s obhájcem neuvážená podání, jimiž ve svém důsledku bude zkrácen na svých právech, a ovlivní tím výsledek celého trestního řízení. Jde především o problematiku vyjádření obviněného ihned po vyhlášení rozsudku, zda se vzdává odvolání (§ 250 odst. 1 tr. ř.) anebo zda bere zpět již podané odvolání (§ 250 odst. 2 tr. ř.), popřípadě by projevil výslovný souhlas se zpětvzetím odvolání podaným v jeho prospěch jinou oprávněnou osobou (§ 250 odst. 3 tr. ř.). Lze sem zahrnout též vyjádření následující po vzdání se odvolání, zda souhlasí s vyhotovením zjednodušeného rozsudku bez odůvodnění ve smyslu § 129 odst. 2 tr. ř. Ani v takovém případě sice uvedená podstatná vada řízení spočívající v nepřítomnosti obhájce zásadně nemůže mít vliv na správnost a zákonnost rozsudku ve smyslu § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., nicméně může mít vliv na to, zda vůbec může dojít k věcnému přezkumu (a tím reálnému přístupu obviněného k soudu druhého stupně) v opravném řízení. Obviněný by se takovým svým neuváženým podáním, aniž měl možnost jej konzultovat se svým obhájcem, mohl připravit o možnost využít opravný prostředek k přezkumu rozsudku vyneseného v takovém hlavním líčení zatíženém výše označenou podstatnou procesní vadou.

22. Již shora bylo vysvětleno, že princip zajištění práva na obhajobu je zásadou ústavněprávní úrovně (zejména podle čl. 37 odst. 2, čl. 40 odst. 3 Listiny) a je zaručen i mezinárodními smlouvami [zejména ustanovením čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy]. Zákony jako součásti právního řádu je třeba, je-li to možné, vykládat ústavně konformním způsobem, tedy tak, aby tím bylo dosaženo účelu a smyslu vykládaného zákona a jeho jednotlivých ustanovení (argumentum e ratione legis), zároveň je povinností všech orgánů veřejné moci interpretovat a aplikovat právo se zřetelem na požadavek ochrany základních práv a svobod. Takový ústavně konformní výklad pak má vždy přednost i před případným zrušením vykládané normy. Existují-li tedy dvě různé verze výkladu (např. extenzivní a restriktivní), z nichž jen jednou je naplňován účel a smysl zákona a je zároveň v souladu s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami, zatímco druhá by znamenala jejich formalistické popření, jakkoliv by snad (zdánlivě) mohla odpovídat doslovnému znění vykládaného ustanovení, je třeba užít první z nich (a současně ani není dán důvod pro zrušení takového předpisu či jeho části). Uvedená pravidla opakovaně připomíná Ústavní soud v celé řadě svých nálezů, z nichž lze odkázat alespoň na některé týkající se trestního řízení – viz například náleze ze dne 5. 4. 2005, sp. zn. [Pl. ÚS 44/03](#), publikovaný pod č. 73/2005 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (dále ve zkratce jen „Sb. nál.

a usn. ÚS“), nález ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. [I. ÚS 98/05](#), publikovaný pod č. 229/2005 Sb. nál. a usn. ÚS, a nález ze dne 11. 4. 2007, sp. zn. [I. ÚS 695/06](#), publikovaný pod č. 63/2007 Sb. nál. a usn. ÚS (oba k vazbě a k výkladu pokračování v trestné činnosti), nález ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. [I. ÚS 1628/07](#), publikovaný pod č. 215/2007 Sb. nál. a usn. ÚS (k nároku na odškodnění za vykonání trestu), nález ze dne 25. 8. 2008, sp. zn. [IV. ÚS 1780/07](#), publikovaný pod č. 147/2008 Sb. nál. a usn. ÚS (k neodkladným a neopakovatelným úkonů a k domovní prohlídce), nález ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. [III. ÚS 608/10](#), publikovaný pod č. 173/2010 Sb. nál. a usn. ÚS (ohledně rozhodování soudu druhého stupně ve věci povolení obnovy řízení ve veřejném zasedání), nález ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. [Pl. ÚS 4/14](#), publikovaný pod č. 68/2016 Sb. nál. a usn. ÚS (k výkladu § 26 tr. ř.) atd.

23. Právo obviněného na obhajobu a jeho ochranu před vlastními neuváženými rozhodnutími učiněnými jím bez porady s obhájcem při procesním úkonu orgánu činného v trestním řízení (zde soudu), jenž byl konán nepřipustně v nepřítomnosti obhájce v trestním řízení, ač šlo o případ nutné obhajoby, lze zajistit i tím, že se nebude přihlížet k těm podáním obviněného, které by pro něj mohly mít nepříznivé důsledky. Takové důsledky by nepochybně vyvolala podání, jimiž by se obviněný vzdal svých zákonem, případně i mezinárodními smlouvami (např. právo na odvolání v trestních věcech upravené v čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě) zaručených práv sloužících k jeho ochraně (zejména práva odvolání). Ochranu obviněného, který byl zkrácen na svých obhajovacích právech tím, že hlavnímu líčení při vyhlášení rozsudku nebyl přítomen jeho obhájce, ač šlo o případ nutné obhajoby, lze proto poskytnout i tím, že se nebude přihlížet k žádnému z projevů obviněného učiněných po vyhlášení takového rozsudku, které by založily tyto – pro něj nepříznivé – důsledky. Takový přístup zvolil Ústavní soud například ve svém nálezu ze dne 18. 3. 2015, sp. zn. [IV. ÚS 2443/14](#), publikovaném pod č. 59/2015 Sb. nál. a usn. ÚS, a posléze též v nálezu ze dne 22. 3. 2016, sp. zn. [I. ÚS 469/16](#), publikovaném pod č. 49/2016 Sb. nál. a usn. ÚS. V těchto rozhodnutích upozornil na význam porady obviněného se svým obhájcem před tak zásadním rozhodnutím, jakým je vzdání se práva na řádný opravný prostředek, jakkoliv v daných případech šlo o specifickou situaci spočívající ve vzdání se práva na odpor a tím i práva na projednání věci v hlavním líčení osobou omezenou na osobní svobodě, navíc cizincem bez perfektní znalosti českého jazyka. Důraz přitom Ústavní soud kladl na právo obviněného na obhajobu, a to nikoli formálně, ale materiálně pojímaném, tedy na řádný a efektivní výkon práva na obhajobu s přiměřeným časem a možností k přípravě obhajoby, a to jednak osobní, jednak za pomoci obhájce. Ústavní soud se věnoval též mezinárodněprávnímu rozměru možnosti vzdání se práva na opravný prostředek a na obhajobu z pohledu judikatury Evropského soudu pro lidská (připomněl k tomu vedle dalších zejména rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Yoldas proti Turecku ze dne 23. 2. 2010, č. stížnosti 27503/04, či rozsudek ve věci Borotyuk proti Ukrajině ze dne 16. 10. 2010, č. stížnosti 33579/04). Podle této judikatury musí jít o „vědomé a rozumné vzdání se práva“, tj. pokud obviněný může rozumně předvídat veškeré důsledky, které může takové vzdání se práva mít, a úkon činí zcela svobodně, nenacházel-li se v tzv. zranitelném postavení (typicky nebyl-li omezen na osobní svobodě). Přitom zranitelnost osoby je třeba kompenzovat právě zajištěním obhajoby pomocí obhájce, a to případně i jeho ustanovením státem, nemá-li jej obviněný.

24. Zejména z uvedených důvodů se nepřihlédne k těm podáním obviněného, kterými by se zbavoval práva napadnout rozsudek soudu prvního stupně opravným prostředkem. Takový úkon, jímž se vzdal bez porady s obhájcem práva podat odvolání (§ 250 odst. 1 tr. ř.), případně by nejprve podal odvolání a posléze jej vzal zpět (§ 250 odst. 2 tr. ř.), popřípadě by projevil výslovný souhlas se zpětvzetím odvolání podaným v jeho prospěch jinou oprávněnou osobou (§ 250 odst. 3 tr. ř.), by byly absolutně neúčinnými podáními, i kdyby jinak splňovaly všechny formální i obsahové požadavky kladené trestním řádem na podání ve smyslu § 59 a § 250 tr. řádu. Z důvodu respektu k zásadě zajištění práva na obhajobu podle § 2 odst. 13 tr. ř. by se k takové dispozici s opravným prostředkem nepřihlíželo. Naopak jako využití práva na obhajobu by bylo třeba respektovat podání odvolání obviněným přímo do protokolu. Takové podání by bylo právně účinné a bylo by třeba se jím zabývat a

o něm rozhodnout, i kdyby jej obviněný učinil bez předchozí porady s obhájcem v rámci hlavního líčení, jemuž obhájce nebyl přítomen.

25. Z podnětu Vrchního soudu v Praze se pak Nejvyšší soud zabýval též otázkou, zda se uvedený přístup k podáním obviněného, kterými se vzdá práva na projednání věci soudem druhého stupně v řízení o odvolání či jiným způsobem tomu zamezí (§ 250 odst. 1 až 3 tr. ř.), má uplatnit obecně vždy ve všech případech, anebo jen tehdy, pokud se bude obviněný následně po těchto procesních úkonech domáhat podáním odvolání projednání věci v odvolacím řízení (a to za předpokladu, že tak učiní ve lhůtě, kterou by jinak, nebýt uvedeného úkonu, měl k dispozici, tj. ve lhůtě 8 dnů od doručení písemného vyhotovení rozsudku, který navíc nesmí být zjednodušený ve smyslu § 129 odst. 2 tr. ř.). Obě nastíněná řešení (1. alternativní návrh stanoviska a 2. návrh Vrchního soudu v Praze) mají své určité výhody i nevýhody, které lze ve stručnosti shrnout následovně.

26. První řešení (rozeslané připomínkovým místům jako tzv. alternativní návrh) spočívalo v tom, že k podáním obviněného podle § 250 odst. 1 až 3 tr. ř. učiněným přímo v hlavním líčení, jemuž nebyl v rozporu se zákonem přítomen obhájce (tj. nejednalo by se o úkony učiněné dodatečně obviněným, typicky písemným podáním), by se vůbec nepřihlíželo. Takové řešení je pro praxi jednoduché, soud by vůbec k takovým podáním obviněného nepřihlížel, tedy neměl by splněné podmínky uvedené v § 129 odst. 2 tr. ř. k vyhotovení zjednodušeného rozsudku, který by stranám musel doručovat v plném znění i s odůvodněním, teprve od doručení jeho písemného vyhotovení obviněnému a jeho obhájci by počala běžet lhůta k podání odvolání (§ 248 odst. 1, 2 tr. ř.), po jejímž marném uplynutí by vyznačil na rozhodnutí doložku právní moci (§ 23 vyhlášky č. 37/1992, o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů, § 18 v. k. ř.), následně by také mohl činit úkony vykonávacího řízení ve smyslu § 315 a násl. tr. ř. To by platilo za předpokladu, že by nebylo jiné osoby oprávněné podat opravný prostředek (typicky že se státní zástupce též vzdal práva podat odvolání) a že obviněný mezitím neučinil jiné podání, kterým by se vzdal práva podat odvolání (např. po opuštění jednací síně, v němž byl vyhlášen rozsudek, by soudem doručil písemné podání, jímž by se tohoto práva vzdal, neboť pak bylo na něm, jak se rozhodne a zda se o tom poradí se svým obhájcem). Takové pravidlo by jinak bylo jednoznačné, pokud jde o určení počátku vykonávacího řízení a možnosti učinit v něm rozhodnutí, která by pak (v porovnání s druhým navrženým řešením) nebyla posléze revidována (nepočítaje mimořádné opravné prostředky). Byl by tak jednoznačně a v zásadě nezvratitelně určen počátek výkonu některých druhů trestů (především trestu zákazu pobytu a zákazu činnosti), jejichž nerespektování je dokonce trestně sankcionováno jako přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Na druhou stranu by se prodlužoval stav nejistoty, jak trestní řízení skončí, ač vedle jiných stran by i obviněný deklaroval, že chce rozsudek vyhlášený v hlavním líčení, jehož se neúčastnil obhájce obviněného, považovat za konečný a též závazný, že jej již nehodlá dále zpochybňovat, ač je o tomto právu soudem poučen, a naopak se jím hodlá řídit, ba dokonce žádá, aby soud podle něj ihned postupoval, protože je to pro obviněného z různých důvodů výhodné (například chce, aby mohl ihned začít vykonávat trest obecně prospěšných prací nebo aby bylo co nejdříve rozhodnuto o započtení doby zadržení řidičského průkazu do doby trestu zákazu činnosti spočívajícímu v zákazu řízení motorových vozidel, od jehož výkonu by pak obviněný mohl žádat podmíněně upustit, popř. dokonce aby byla započtena doba vazby do trestu odnětí svobody a obviněný mohl žádat o propuštění či o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody). Takovým postupům by však nastíněné první řešení bránilo, ač by se ho obviněný domáhal. Je pak pravdou, že takové paternalistické lpění na ochraně práva obviněného na obhajobu a na spravedlivý proces by ve výsledku mohlo být obviněnému na újmu. Uvedené důsledky by ovšem obviněný mohl snadno eliminovat tím, že by po opuštění jednací síně, v níž byl v nepřítomnosti jeho obhájce vyhlášen rozsudek, učinil písemné podání, jímž by se práva podat odvolání vzdal, a to třeba ještě týž den, kdy došlo k vyhlášení rozsudku.

27. Podle druhého řešení předestřené Vrchním soudem v Praze by se k podání obviněného, jímž by

disponoval s právem podat odvolání ve smyslu § 250 odst. 1 až 3 tr. ř., učiněnému obviněným do protokolu v hlavním líčení, kterému nebyl přítomen obhájce obviněného, zásadně přihlíželo a bylo by neúčinné jen v případě, že by se obviněný následně (ve lhůtě plynoucí od doručení písemného vyhotovení rozsudku) odvoláním domáhal přezkoumání rozsudku soudu prvního stupně. Uvedené řešení pak bylo doplněno o další navazující pravidlo spočívající v tom, že by soud v uvedených případech nemohl vyhotovit tzv. zjednodušený rozsudek ve smyslu § 129 odst. 2 tr. ř., aby vůbec odvolací soud mohl napadený rozsudek přezkoumat v intencích § 254 tr. ř. (toto pravidlo u prvního řešení vyplývalo z toho, že se obviněný účinně vůbec nemohl vzdát práva na odvolání, což je jednou z podmínek vyhotovení tzv. zjednodušeného rozsudku). Jinak má zde označený přístup v zásadě přesně opačné výhody i nevýhody oproti těm, které byly nastíněny shora. Předseda senátu soudu prvního stupně by tak poté, co by se obviněný přímo v jednací síni po vyhlášení rozsudku vzdal práva odvolání, v důsledku čehož by rozsudek nabyl právní moci (tj. nebyla-li by jiná osoba oprávněná podat odvolání), zařídit též jeho výkon podle § 315 odst. 1 tr. ř., a to se všemi důsledky z toho plynoucími. Jinými slovy by předseda senátu měl zařídit výkon veškerých trestů uložených obviněnému, a to včetně nepodmíněného trestu odnětí svobody, byl-li uložen, domácího vězení, obecně prospěšných prací, trestů zákazových (zákazu pobytu, činnosti a vstupu na sportovní kulturní a jiné společenské akce), trestů majetkových (propadnutí majetku či věci, peněžitý trest) etc. To vše by měl učinit i při současném vědomí, že výkon mnohých z nich bude nevratný a že obviněný posléze může podat odvolání, přestože se předtím tohoto práva (jinak účinně) vzdal, avšak následně se v odvolacím řízení k takovému vzdání se práva nebude přihlížet, tj. odvolací soud z uvedených důvodů ochrany práv obviněného (zejména práva na obhajobu a na spravedlivý proces) jen proto odvolání obviněného podle § 253 odst. 1 tr. ř. nezamítne. Přitom na základě takového postupu soudu prvního stupně, který by zřejmě měl být označen za zákonný (jakkoliv podmíněný předchozí podstatnou procesní vadou), by obviněný mohl vykonávat trest (a to včetně nejtěžšího trestu odnětí svobody) při nejistotě, zda tento trest bude později odvolacím soudem též potvrzen.

28. Nastíněná druhá varianta navíc vůbec neřeší další problémy v postupu soudů spojené s pozdějším podáním odvolání obviněným, ač soud prvního stupně (podle této varianty oprávněně) vycházel z toho, že rozsudek je pravomocný. Při této variantě by totiž bylo třeba po podání odvolání obviněným zrevidovat závěr, že rozsudek soudu prvního stupně je pravomocný a vykonatelný, neboť by dále mělo probíhat trestní stíhání, a to řízením o řádném opravném prostředku – odvolání, a to jednak před soudem prvního stupně (§ 251 tr. ř.), jednak před soudem druhého stupně (§ 263 tr. ř.), případně po zrušení rozsudku soudu prvního stupně a vrácení věci k novému projednání a rozhodnutí znova i před soudem prvního stupně (§ 264 tr. ř.). K této revizi by přitom (podle předestřené řešení) mělo dojít bez jakéhokoliv formálního rozhodnutí o zrušení rozsudku, který dosud byl považován za pravomocný a vykonatelný (se všemi z toho plynoucími důsledky), stejně tak by neměla obstát ani další rozhodnutí na tento rozsudek navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo uvedenou revizí, pozbyla podkladu, a to aniž by byla formálně zrušena (jako je tomu v případě zrušení rozhodnutí navazujících na současně zrušené rozhodnutí v řízení o mimořádných opravných prostředcích – viz § 265k odst. 2, § 269 odst. 2 a § 284 odst. 1 tr. řádu).

29. Vyjdeme-li přitom z nejjednodušší varianty spočívající v tom, že obviněný posléze odvoláním napadne celý rozsudek soudu prvního stupně, a to výrok o vině i trestu (resp. další výroky mající ve výroku o vině svůj podklad), má podle předestřené druhé názoru být „obnoveno“ trestní stíhání obviněného, rozsudek (včetně jeho výroku o trestu) má být přezkoumán v řádném opravném řízení, které probíhá předtím, než rozsudek nabude právní moci. Za takové situace není možné trvat dále na výkonu takového rozhodnutí. Soud prvního stupně, resp. jeho předseda senátu, by zřejmě měl ukončit úkony směřující k zařízení výkonu takového rozsudku, resp. přestat jej vykonávat. Zřejmě by se zde neměla uplatnit ustanovení trestního řádu obsažená v hlavě 21., týkající se rozhodnutí o přerušení výkonu trestu (např. § 325, § 328, § 334d tr. ř.), neboť by nemělo jít o pouhé přerušení výkonu trestu po dobu existence nějaké překážky bránící výkonu jinak řádně uloženého trestu, ale o

revizi vykonatelnosti trestu, který může nakonec být uložen, anebo také nikoli (nadto k rozhodování o přerušení trestu může být příslušný jiný soud – viz např. § 325 tr. ř. ve spojitosti s § 320 odst. 2 tr. ř.). Pokud by označení rozsudku za pravomocný a vykonatelný v takovém případě měl revidovat předseda senátu soudu prvního stupně, musel by si po podání odvolání obviněným při nastíněném řešení též jako předběžnou otázku vyhodnotit, zda odvolání podala oprávněná osoba a včas (a to i s přihlédnutím k názoru zde prezentovanému). Jinými slovy musel by předběžně učinit přezkum podaného odvolání z tohoto úhlu pohledu, což mu jinak v jiných případech nepřísluší, neboť jde za současné právní úpravy vždy o pravomoc soudu odvolacího – viz § 253 tr. ř. Následně by měl též předseda senátu soudu prvního stupně zrevidovat veškerá rozhodnutí učiněná po právní moci rozsudku, jsou-li na právní moci a vykonatelnosti rozsudku závislá a mají v něm svůj podklad, a (aniž by jakékoliv z oněch rozhodnutí zrušil) oznámit stranám, resp. dalším subjektům, že se nebude pokračovat v jejich výkonu, jsou-li vykonávána. V některých případech by sice takový pokyn mohl postačit k zamezení dalšího výkonu (tak např. oznámení příslušnému orgánu obce s rozšířenou působností, že již nadále nemá být vykonáván trest zákazu činnosti), v jiných případech by ale předseda senátu musel učinit další aktivní kroky, aby obnovil stav před právní mocí a vykonatelností rozsudku, a to zřejmě bez jakéhokoliv formálního rozhodnutí, kterým by zrevidoval předchozí procesní úkony vlastní či jiného orgánu činného v trestním řízení směřující k výkonu trestů, které mohou mít povahu opatření (viz např. § 315 odst. 3 tr. ř.), rozhodnutí svého druhu (např. příkaz k zatčení, resp. k dodání do výkonu trestu – § 69 a § 321 odst. 3 tr. ř.) či dokonce usnesení (viz např. § 323, § 325, § 331 etc.). Zároveň by ale nebylo učiněno žádné formální rozhodnutí, kterým by tyto procesní úkony (včetně rozhodnutí) byly zrušeny. Tak předně by předseda senátu měl avizovat Rejstříku trestů, že rozsudek pravomocný a vykonatelný není a že má být záznam z něj vycházející vymazán z evidence Rejstříku trestů, dále by měl avizovat jednotlivým orgánům veřejné moci zařizujícím výkon příslušných trestů, že je již nadále není možné vykonávat a že se vlastně revidují i všechna případná další rozhodnutí učiněná v rámci navazujícího vykonávacího řízení, a to vše zřejmě pouhým přepisem a nikoli rozhodnutím. Tak Vězeňské službě by měl předseda senátu dát pokyn k okamžitému propuštění obviněného z výkonu trestu odnětí svobody, pokud by bylo možné vést trestní stíhání na svobodě, případně by měl nařídit vazební zasedání k rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby, měl-li by být obviněný stíhán vazebně, a to za situace, kdy obviněný nebyl formálním rozhodnutím propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, který též předseda senátu nařídil a následně revokoval. Spíše jen teoreticky by mohla nastat i situace, že by mezi vyhlášením a doručením písemného vyhotovení rozsudku byl nařízen výkon původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody a předseda senátu by pak měl dát pokyn k propuštění obviněného z výkonu takového trestu. Podobně by zřejmě měla být revidována i další rozhodnutí navazující na původní rozsudek vyhlášený v hlavním líčení v nepřítomnosti obhájce, a to aniž by o tom bylo rozhodnuto – např. by se revidovalo usnesení o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu či zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. U těchto trestů, jejichž výkon by jinak počal uvažovanou (a zřejmě vzhledem k dalšímu postupu v řízení zdánlivou) právní mocí, by bylo obviněnému umožněno vlastním postupem později docílit revize právní moci jen tím, že by dodatečně podal odvolání, a to z různých pro něj výhodných důvodů (např. aby se vyhnul trestnímu stíhání pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, pokud by v mezidobí uložený trest mařil).

30. To vše pak pochopitelně může být významně komplikováno v případě celé řady různých procesních situací, v nichž by se původně počítalo s tím, že takto vyhlášený rozsudek je pravomocný a vykonatelný, což by následně bylo zrevidováno v důsledku posléze podaného odvolání obviněným. Zejména může činit taková revize právní moci a vykonatelnosti problémy, byl-li by v dalším trestním řízení ukládán souhrnný trest podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku za současného zrušení výroku o trestu z rozsudku, který byl vyhlášen v hlavním líčení konaném v nepřítomnosti obhájce a byl původně považován za pravomocný a vykonatelný, případně byl-li by v dalším řízení ukládán společný trest podle § 45 odst. 1 tr. zákoníku za současného zrušení výroku o vině o pokračujícím trestném činu a trestných činech spáchaných s ním v jednočinném souběhu, ve výroku o trestu, jakož i v dalších

výrocích majících ve výroku o vině svůj podklad. V takovém případě by již nemohl postačovat pouhý přípis, že rozsudek, z něhož se následně vycházelo, vlastně pravomocný a vykonatelný není, neboť vadné vyznačení právní moci a vykonatelnosti by mělo závažné důsledky do výroku o vině, trestu a dalších výroků jiného rozhodnutí jiného soudu. Pokud by navíc takový navazující rozsudek byl sám pravomocný a vykonatelný, bylo by možno jeho správnost zrevidovat jen cestou mimořádných opravných prostředků, pro něž třeba ani nemusí být dány podmínky (zřejmě by bylo možno uvažovat o obnově řízení). Podobně může mít vyznačení doložky právní moci a vykonatelnosti rozsudku vliv i na jiná rozhodnutí jiných orgánů činných v trestním řízení – např. jiný soud může z daného odsuzujícího rozsudku vycházet při rozhodování o tom, zda se podmíněně odsouzený obviněný osvědčil, či naopak neosvědčil a má vykonat původně podmíněně odložený trest odnětí svobody, neboť ve zkušební době nevedl řádný život (což je doloženo právě oním odsouzením ve věci, v níž byl vyhlášen rozsudek v nepřítomnosti obhájce obviněného), zda není dán důvod zastavení trestního stíhání pro jeho nepřipustnost [viz § 11 odst. 1 písm. h) tr. ř.] etc. Právní moc odsuzujícího rozsudku má též vliv na rozhodování o náhradě nákladů trestního řízení – viz § 152 tr. ř.

31. Uvedený druhý přístup navržený Vrchním soudem v Praze byl patrně inspirován judikaturou Ústavního soudu ve vazebních i dalších věcech, v nichž Ústavní soud dovodil, že je porušením práva obviněného na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny, jakož i práva na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny, pokud je zamítnuta stížnost jako opožděná s odůvodněním, že lhůta počala běžet od vyhlášení usnesení v přítomnosti obviněného a nikoli až od doručení opisu usnesení – viz zejména nálezy Ústavního soudu ze dne 5. 2. 2019, sp. zn. [IV. ÚS 3780/18-1](#) (dosud nepublikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu), jímž Ústavní soud navázal na vlastní starší judikaturu k určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti některým typům usnesení v trestních věcech, např. na nálezy Ústavního soudu ze dne 5. 1. 2006, sp. zn. [III. 457/05](#), publikovaný pod č. 4/2006 Sb. nál. a usn. ÚS, nálezy Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. [III. 1542/09](#), publikovaný pod č. 201/2010 Sb. nál. a usn. ÚS, či nálezy Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2018, sp. zn. [I. ÚS 3842/17](#) (dosud nepublikovaný ve Sb. nál. a usn. ÚS). Jde ovšem o situace s nyní projednávanou nesrovnatelné. Uvedenou již ustálenou judikaturou totiž Ústavní soud posunul okamžik, od něhož je možno počítat běh lhůty pro podání stížnosti v trestních věcech v případech rozhodování o tak závažných otázkách, jakými je osobní svoboda (vazba, podmíněně propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, rozhodnutí o výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, obdobně by bylo možno uvažovat i o rozhodnutích o přeměně alternativních trestů v nepodmíněný trest odnětí svobody) či meritum věci (zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení). Tato rozhodnutí jsou vedena snahou o zachování práva obviněného na přístup soudu a zachování možnosti polemizovat se závěry soudu prvního stupně v řádném opravném řízení o stížnosti. Jinými slovy tím Ústavní soud obviněnému umožňuje, aby se mohl vymezit proti důvodům rozhodnutí soudu prvního stupně podrobně obsaženým až v písemném vyhotovení jeho usnesení. V těchto případech tak nemá docházet k následné revizi již jednou vyznačené právní moci a vykonatelnosti rozhodnutí, ale k posunu počátku běhu lhůty pro podání řádného opravného prostředku. Je sice pravdou, že Ústavním soudem přijatý a pro obecné soudy obecně závazný právní názor (ve smyslu čl. 89 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších změn, dále ve zkratce jen „Ústava“) o posunutí počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o vazbě, na okamžik doručení opisu usnesení (ač byl obviněný přítomen jeho vyhlášení) ve smyslu nálezu Ústavního soudu ze dne 5. 2. 2019, sp. zn. [IV. ÚS 3780/18](#), není v uvedeném nálezu rozveden do všech důsledků. Zejména není jednoznačně konstatováno, zda s takovým okamžikem počátku běhu lhůty pro podání stížnosti je třeba počítat i pro případ, že obviněný tohoto práva nakonec nevyužije, což by pro obviněného nakonec mělo neblahé důsledky spočívající v tom, že se přijetím tohoto názoru postavení obviněného nezlepší, ale naopak zhorší, protože od pozdějšího okamžiku právní moci by se pak počítala i nová tříměsíční lhůta pro pravidelný přezkum dalšího trvání vazby (§ 72 odst. 1 tr. ř.), příp. i třicetidenní lhůta pro podání nové žádosti o propuštění z vazby (§ 71a tr. ř.). Nejvyššímu soudu je přitom známo, že část současné aplikační praxe (právě u Vrchního soudu v Praze) ve snaze najít nejvhodnější řešení

tohoto problému z uvedených důvodů počítá s právní mocí stanovenou na základě uplynutí lhůty pro podání stížnosti běžící od vyhlášení usnesení v přítomnosti obviněného, avšak posléze připouští jeho stížnost, podal-li ji ve lhůtě běžící od doručení opisu usnesení. Tento přístup, který byl zjevně inspirací i pro návrh Vrchního soudu v Praze při řešení v tomto stanovisku předestřenému problému, v daných souvislostech ale je v zásadě vždy ve prospěch obviněného, nepřináší celou řadu dalších problémů, o nichž zde byla zmínka. Kromě toho jde o řešení, které není dosud obecně přijato většinovou soudní praxí, nebylo projednáno Nejvyšším soudem a nevyjádřil se k němu ani Ústavní soud. Přitom z teoretického náhledu i z některých praktických důvodů se takové relativizování významu právní moci a vykonatelnosti rozhodnutí, tedy významných vlastností každého rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, jeví jako velmi problematické. Proto ani uvedená judikatura Ústavního soudu vážící se k určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti v trestních věcech nemůže být pro řešení situace předestřené v tomto stanovisku určující.

32. K tomu je dále možno upozornit, že na judikaturu Ústavního soudu ohledně určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti navázala i pracovní skupina Komise pro nový trestní řád návrhem na novou úpravu této otázky v připravovaném trestním řádu (přitom na formulování těchto ustanovení se podíleli i soudci Nejvyššího soudu). Prozatím se počítá, že by v budoucím trestním řádu obecně byla zachována stávající úprava, jak nyní vyplývá z § 143 odst. 1 a § 137 tr. ř., pouze v případech usnesení, jímž bylo rozhodnuto o vazbě, o návrhu na povolení obnovy řízení, o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody nebo výkonu zbytku trestu odnětí svobody, z něhož byl obviněný podmíněně propuštěn, o přeměně trestu domácího vězení, trestu obecně prospěšných prací nebo peněžitého trestu nebo jejich zbytku v trest odnětí svobody (resp. o nařízení náhradních trestů odnětí svobody) nebo o změně ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody, by nastávaly účinky oznámení usnesení až doručením opisu usnesení státnímu zástupci, osobě, které se rozhodnutí přímo dotýká, a osobě, která svým návrhem dala k usnesení podnět, a to i když byli při vyhlášení usnesení přítomni (a to se všemi důsledky z tohoto plynoucími).

33. Zároveň je možno uvést, že pro podrobnější řešení problému stanovení právní moci a počítání tříměsíční lhůty pro pravidelný přezkum o dalším trvání vazby, resp. třicetidenní lhůty pro připuštění žádosti obviněného o propuštění z vazby, zde není prostor, neboť jde o problematiku zcela mimo rámec nyní řešené otázky.

34. Především je ale třeba upozornit, že názor nastíněný Vrchním soudem v Praze by znamenal relativizování a oslabování významu právní moci a vykonatelnosti rozsudku, tedy důležitých, ba dokonce klíčových vlastností nejvýznamnějšího aktu aplikace práva v soudním řízení trestním, jímž se rozhoduje o nejzásadnějších otázkách viny a trestu a jenž je vyvrcholením trestního stíhání. Lze jen ve stručnosti připomenout již klasické poučky k právní moci a vykonatelnosti rozsudku uváděné odbornou literaturou, na niž v podrobnostech lze odkázat - z monografií srov. například JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. Rozhodnutí ve věcech trestních. 4. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 137 a násl.; RŮŽEK, A. Právní moc a vykonatelnost rozhodnutí v trestních věcech. Praha: ČSAV, 1958, zejména s. 9 a násl.; z učebnic srov. například FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2019, s. 453 a násl.; JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 466 a násl.; ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 441 a násl.; z komentářů srov. například DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 1051 a násl.; JELÍNEK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 7. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 845 a násl.; ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 1742 a násl.; odkázat lze však i na právně-teoretické práce - např. na učebnice GERLOCH, A. Teorie práva. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 211; KNAPP, V. Teorie práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 207; VEVERKA, V., BOGUSZAK, J., ČAPEK, J. Základy teorie práva a právní filozofie. Praha: CODEX, 1996, s. 122.

35. Ze všech shora uvedených prací jednoznačně rezonuje, že právní moc je klíčovou vlastností každého rozhodnutí jako aktu aplikace práva (individuálního právního aktu), propůjčuje mu stabilitu, čímž napomáhá k právní jistotě ve společenských vztazích, jichž se takové rozhodnutí týká, rozhodnutí se stává závazné (materiální právní moc) a nezměnitelné (formální právní moc) pro subjekty právního vztahu. Právní moc je projevem autority orgánů činných v trestním řízení, tím i státu samotného, neboť považuje-li sám stát rozhodnutí za pravomocné, a tedy závazné a nezměnitelné, tedy konečné rozřešení věci, vyjadřuje tím zároveň i nezbytnost podrobit se takovému rozhodnutí, a to i za použití donucení státní mocí (viz např. FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. Op. cit., s. 454). Hovořit se dá i o účincích výchovných vůči stranám i veřejnosti, posilování právního vědomí a úcty k právu, o zárukách stability, že takové rozhodnutí již nebude zásadně nadále měněno, že z něj lze vycházet etc. Samotnou podstatou právní moci je tak jeho závaznost spočívající v tom, že se mu každý musí podrobit (včetně samotného orgánu, který jej vydal), ať s takovým rozhodnutím souhlasí a považuje je za správné nebo ne, a jeho vynutitelnost prostřednictvím státu, a to dokonce bez ohledu na to, zda je takové rozhodnutí věcně správné či nikoli (viz např. JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. Op. cit., s. 138). Pravomocné může být jen takové rozhodnutí, které již nelze napadnout řádným opravným prostředkem, a naopak řádný opravný prostředek lze podat jen proti dosud nepravomocnému rozhodnutí (proti rozhodnutím pravomocným lze podat jen mimořádný opravný prostředek, pokud jej právo připouští). S podáním řádného opravného prostředku pak právo zpravidla spojuje dva účinky, a sice účinek devolutivní (odvalovací) a účinek suspenzivní (odkladný), což plně platí i pro odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně v trestních věcech. Lhůta pro podání řádného opravného prostředku pak má zpravidla prekluzivní charakter (tak i v případě odvolání v trestních věcech, k navrácení lhůty srov. § 61 tr. ř.), Nabude-li rozhodnutí právní moci, vytváří překážku věci rozsouzené (exceptio rei iudicatae) a o věci není možno znovu jednat (ne bis in idem). Vykonatelnost aktu aplikace práva přitom obecně znamená možnost vynucení povinnosti jím uložené, tedy okamžik, kdy lze přistoupit k donucení, ke splnění povinnosti uložené v daném aktu aplikace práva, k exekuci (viz např. GERLOCH, A. Op. cit., s. 213). Vykonatelnost rozhodnutí určuje podmínky, které musí nastat, aby bylo možné přistoupit k výkonu rozhodnutí, úzce přitom souvisí s právní mocí. Zpravidla nastává až po nabytí právní moci, výjimečně i před ní (tzv. předběžná vykonatelnost). Vykonatelnost znamená, že obsah rozhodnutí může být státní mocí vynucen vůči tomu, komu ukládá nějaké povinnosti (příkazy či zákazy). Vykonatelnost rozsudku v trestních věcech je vždy podmíněna právní mocí a časově spadá s právní mocí v jeden okamžik (ve stejnou dobu nabývá právní moci i vykonatelnosti – viz k tomu též rozhodnutí č. [44/2015 Sb. rozh. tr.](#)). Vykonatelnost vlastně znamená příkaz všem subjektům podrobit se danému rozhodnutí a orgánům činným v trestním řízení, jimž to právní řád ukládá, zařídit z moci úřední uskutečnění uložených trestů a ochranných opatření. Jde tak ve své podstatě o „spojovací článek“ mezi rozhodnutím a samotným jeho výkonem. Jak připomínal Růžek (Op. cit., s. 9), ke splnění účelu rozhodnutí nestačí jen správný výkon obsahu rozhodnutí, důležitou podmínkou je i správné určení okamžiku, kdy k výkonu má dojít, jakož i správné určení předpokladů výkonu.

36. Jde-li o nezměnitelnost rozhodnutí, tedy tzv. formální právní moc, patří rozsudek soudu prvního stupně mezi rozhodnutí, která lze napadnout řádným opravným prostředkem. Taková rozhodnutí pak nabývají právní moci zásadně tehdy, není-li takového oprávnění využito, resp. není-li mu vyhověno. Podmínky formální právní moci rozsudku vyplývají z § 139 tr. ř., podle jehož prvního odstavce je rozsudek pravomocný (a nestanoví-li trestní řád něco jiného, i vykonatelný), a) jestliže zákon proti němu odvolání nepřipouští, b) jestliže zákon sice proti němu připouští odvolání, avšak aa) odvolání ve lhůtě podáno nebylo, bb) oprávněné osoby se odvolání výslovně vzdaly nebo je výslovně vzaly zpět, nebo cc) podané odvolání bylo zamítnuto. Nezměnitelnost podle stávajícího trestního řádu přitom neznamená absolutní nedotknutelnost rozhodnutí, naopak počítá s tzv. relativní nezměnitelností. Právní řád totiž počítá i s (výjimečným) zásahem do pravomocného rozsudku jeho změnou či zrušením, a to v řízení o mimořádných opravných prostředcích (k dovolání viz § 265a a násl. tr. ř., ke stížnosti pro porušení zákona viz § 266 a násl. tr. ř., k obnově řízení viz § 277 a násl. tr.

ř.), v případě výjimečného institutu navrácení lhůty (§ 61 tr. ř.), v případě tzv. beneficia cohaesionis (§ 261, § 265k odst. 2, § 269 odst. 2 a § 285 tr. ř.), v řízení proti uprchlému (§ 306a odst. 2 tr. ř.), při uložení trestu souhrnného (§ 43 odst. 2 tr. zákoníku) či společného (§ 45 tr. zákoníku), při vyhovění ústavní stížnosti [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů; srov. též § 314h a násl. tr. ř.] a v rehabilitačním či podobném řízení (srov. zejména zákon č. 119/1990 Sb., o soudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů).

37. I z uvedeného pohledu názor přdestřený Vrchním soudem v Praze obsahuje významný vnitřní rozpor, pro který nemůže obstát. Podle tohoto názoru by se totiž mělo s rozsudkem vyhlášeným v hlavním líčení v nepřítomnosti obhájce obviněného, pokud se obviněný ihned po vyhlášení vzdal práva podat odvolání a prohlásil, že si nepřeje, aby v jeho prospěch podaly odvolání jiné oprávněné osoby (ve smyslu § 247 odst. 2 tr. ř.), nakládat jako s pravomocným ve smyslu § 139 odst. 1 písm. b) var. bb) tr. ř. (za předpokladu splnění i dalších podmínek – zejména že se též státní zástupce tohoto práva vzdal), ačkoliv se zároveň jedním dechem připouští, že by se posléze mohlo vést řízení o řádném opravném prostředku, tj. o odvolání, neboť se s ohledem na pozdější vývoj procesní situace se přestane přihlížet k procesnímu úkonu obviněného, jímž se vzdal práva podat odvolání. Tento názor pak ale popírá znění § 139 odst. 1 tr. ř., vytváří situaci, kdy by soud prvního stupně od počátku byl v nejistotě, zda rozsudek v dané podobě i do budoucna obstojí a je skutečně pravomocný a též vykonatelný, či nikoli, a to až do rozhodného okamžiku marného uplynutí lhůty pro podání odvolání obviněným počínající doručením písemného vyhotovení rozsudku obviněnému, resp. jeho obhájci. Tento výklad by a priori nastolil stav značné právní nejistoty, kdy by od počátku nebylo zřejmé, zda úkony vykonávacího řízení byly činěny důvodně či nikoli, resp. zda v důsledku další na soudu zcela nezávislé podmínky spočívající v rozhodnutí obviněného, zda podá či nepodá odvolání, je nebude třeba zrevidovat. To ale jde zcela proti smyslu a významu právní moci jako klíčové vlastnosti rozhodnutí, a to ve skutečnosti jen proto, aby se podle vyhlášeného rozsudku mohlo dále postupovat, aby pro strany byl závazný (to ale vyjadřuje jen tzv. materiální právní moc). Tím by ovšem došlo ke zcela unikátní situaci, která nemá v trestních věcech obdobu, a sice že by ve skutečnosti šlo jen o to, aby mohl být zahájen výkon rozsudku, tedy aby se rozsudek stal vykonatelným, ač není jisto, zda v řádném opravném řízení o odvolání, které může být v budoucnu podáno, nebude změněn (tj. zda nabude též formální právní moci). Ve své podstatě by tak byla zavedena předběžná vykonatelnost rozsudku v trestních věcech, což se považuje za nepřipustné a nemyslitelné, neboť právní moc je nezbytným předpokladem vykonatelnosti rozsudku (a to na rozdíl od některých usnesení).

38. Nadto se přdestřený názor Vrchního soudu v Praze proviňuje proti všem shora popsaným základním výchozím pravidlům a poučkám, které se vztahují k právní moci. Tak by soud prvního stupně při určité nejistotě, jaký bude další vývoj procesní situace, tj. zda obviněný později nepodá odvolání, které bude považováno za řádné a včasné, měl považovat svůj vlastní rozsudek za závazný a nezměnitelný, jakož i vykonatelný, ač současně bude vědět, že může být zrušen v řádném opravném řízení. Pak by ale vyznačení doložky právní moci v takových případech bylo od počátku vadné, chybné, výkon rozhodnutí současně nutně nezákonný a protiprávní. Jakékoliv podmíněné vyznačení právní moci a vykonatelnosti (s jakousi rozvazovací podmínkou spočívající v tom, že právní moc odpadne, podá-li obviněný dodatečně odvolání) je v rozporu se shora uvedenou podstatou právní moci jako projevu autority státu, konečnosti řešení věci, s tím spojené právní jistoty pro všechny osoby, jeho závaznosti a nezměnitelnosti, což vše naplňuje principy demokratického právního státu založeného na úctě k občanským právům a svobodám, jež právě institut právní moci má též zaručovat. Jen pokud stát sám považuje rozsudek za konečný, závazný a nezměnitelný, může žádat, aby jej i ostatní respektovali a podle něj postupovali. Zajištění právní jistoty je nezbytným předpokladem právního pořádku ve společnosti. Pokud však stát sám má pochybnost, zda posléze v řádném opravném řízení nedojde ke zrušení či změně rozsudku, nemůže po ostatních chtít, aby totéž rozhodnutí respektovali, nejde-li o výjimečný případ, kdy stát vychází z tzv. předběžné vykonatelnosti

rozhodnutí a požaduje postup podle něj až do doby, než bude zrušeno (tento případ se ale netýká rozsudků v trestních věcech, jak bylo již shora uvedeno). V jiné spojitosti již Růžek (Op. cit., s. 42) trefně uváděl, že by se „těžko dalo mluvit o právní jistotě a bezpečnosti ve státě, jestliže by bylo možno učiněné rozhodnutí znovu a znovu napadat a uvádět v pochybnost a jestliže tutéž otázku by bylo možno znovu a znovu předkládat k posouzení. Nebylo by tak žádné konečné právo, ale vždy jen právo provizorní, nebyla by tak žádná právní jistota, ale jen stav trvalé právní nejistoty“. Kdyby právě stát sám zpochybňoval, zda jde o konečné rozřešení věci a zda se rozhodnutí nemůže ještě změnit, zpochybňoval by a priori též vlastní požadavek se danému (nejistému) rozhodnutí podrobit, a tím pádem i účinnost vlastních procesních úkonů směřujících k zajištění výkonu takového rozsudku. To vše je ve zřetelném kontrastu s podstatou a smyslem institutu právní moci (jakož i vykonatelnosti) rozhodnutí.

39. Ze všech shora rozvedených důvodů dospěl Nejvyšší soud k závěru, že názor předestřený Vrchním soudem v Praze nemůže obstát. Řešením je proto pouze postup navržený jako první, který sice též není zcela ideální, nicméně zvoleným výkladem byl zásah do práv obviněného na obhajobu a na spravedlivý proces minimalizován. Obviněný totiž v takovém případě bude moci jiným způsobem docílit stavu, že rozsudek nabude právní moci poměrně záhy, postačí, pokud po opuštění jednacích síní, v níž proběhlo hlavní líčení, učiní písemné podání, kterým se vzdá práva podat odvolání. Nic mu přitom nebude bránit, aby tak učinil až po poradě se svým obhájcem.

VI. Závěr

40. Uvedeným výkladem je podle přesvědčení Nejvyššího soudu dostatečným způsobem chráněno právo obviněného na obhajobu v případech, v nichž musí mít obhájce, avšak procesně vadným postupem soudu mu bylo znemožněno využít právo na poradu s obhájcem. Současně však je respektována dikce ustanovení § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., podle něhož není důvodem pro zrušení rozsudku soudu prvního stupně taková procesní vada, která časově nepředcházela okamžiku, kdy se soud usnesl na rozsudku, a která tak nemohla mít vliv na jeho správnost a zákonnost. Takové případné zrušení rozsudku soudu prvního stupně by navíc bylo samoúčelné, neboť soud prvního stupně by posléze měl vyhlásit v zásadě týž rozsudek, ovšem jen v hlavním líčení, v němž bude dodržena přítomnost všech osob, jež se musí účastnit hlavního líčení (tj. včetně obhájce obviněného). Nadto rozhodnutí Nejvyššího soudu, která byla důvodem pro přijetí tohoto stanoviska, neřešila situaci, že by obviněný učinil shora popsané prohlášení v podobě takové dispozice s odvoláním, jak jsou popsány v § 250 tr. ř. (vzdání se odvolání, jeho zpětvzetí či výslovný souhlas s jeho zpětvzetím jinou oprávněnou osobou). I v uvedeném směru dochází tímto stanoviskem k určitému posunu v předložených názorech a zvýšení ochrany práv obviněného.

41. Tytéž zásady, které se vztahují k postupu odvolacího soudu podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., se ve stejné míře uplatní i při rozhodování o dovolání a o stížnosti pro porušení zákona. Bylo by nelogické, aby se přezkum pravomocných rozhodnutí na podkladě mimořádných opravných prostředků řídil při posuzování dané otázky jinými hledisky, než která byl povinen aplikovat odvolací soud při přezkumu rozsudku na podkladě odvolání jako řádného opravného prostředku.

42. Na podkladě všech shora zmíněných úvah dospělo trestní kolegium Nejvyššího soudu k právním závěrům vyjádřeným v právních větách tohoto stanoviska.